

OMAEHTOISEN LEIKIN TUKEMINEN PERHEPÄIVÄHOIDOSSA

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomikoulutus

Syksy 2022

Iida Kirvelä

Päivi Törmälä

Tekijä Iida Kirvelä, Päivi Törmälä

Vuosi 2022

Työn nimi Omaehtoisen leikin tukeminen perhepäivähoidossa

Ohjaaja Mari Korhonen

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksellisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia rooleja perhepäivähoitajilla on lasten omaehtoisessa leikissä ja millaiset tekijät tukevat omaehtoista leikkiä perhepäivähoidon ympäristössä. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada käsitys perhepäivähoitajan roolista lasten leikissä ja selvittää heidän kehittämistoiveitaan omien kotiansa ympäristöön liittyen. Työn toimeksiantajana on kunnallinen varhaiskasvatus.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kahta eri menetelmää käyttäen, havainnoimalla leikkiympäristöä ja teemahaastattelulla. Tutkimukseen osallistui neljä perhepäivähoitajaa. Aineiston analysoimiseen käytettiin teemoittelua. Tietoperusta rakentui varhaiskasvatuksen teorian ympärille perhepäivähoidon näkökulmasta. Lisäksi avattiin leikkiin liittyviä käsitteitä ja leikkiympäristöä.

Teemoittelun tuloksena nousi esille viisi teemaa kasvattajien rooleista ja neljä leikkiympäristöön liittyen. Sivusta seuraajan rooli on perusta kaikille rooleille, sillä seuraamisen avulla kasvattaja pystyy puuttumaan leikkiin ja olemaan ajan tasalla leikin kulusta. Aineistosta ilmeni, että lasten ideat ja leikit otetaan huomioon leikkiympäristöjä suunniteltaessa ja rakentaessa. Kasvattajat pyrkivät vaihtamaan leluja sen mukaan, mistä lapset ovat kiinnostuneita. Keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta varhaiskasvattajien pysyvän pääsääntöisesti etäämmällä lasten leikeistä, mutta heidän roolinsa on sidoksissa meneillään olevaan tilanteeseen. Kasvattajat ovat enemmän esillä, kun leikki tilanne vaatii ohjeistusta. Tällaisia tilanteita voivat olla leikin alkuun saattaminen tai lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tukeminen.

Avainsanat Omaehtoinen leikki, perhepäivähoito, kasvattajan rooli

Sivut 33 sivua ja liitteitä 3 sivua

Author Iida Kirvelä, Päivi Törmälä

Year 2022

Subject Supporting spontaneous play in family day care

Supervisors Mari Korhonen

ABSTRACT

The purpose of the research-based thesis was to find out what kind of roles family day care workers have in children's spontaneous play and what factors support spontaneous play in the family day care setting. The aim of the thesis was to gain an understanding of the role of the family daycare provider in children's play and to find out their development wishes regarding their own home environment. The thesis was commissioned by municipal early childhood education services.

The thesis was carried out as a qualitative study. The research material was collected using two different methods, observing the play environment and thematic interview. Four family daycare providers participated in the study. Thematic analysis was used to analyze the data. The knowledge basis was built around the theory of early childhood education from the perspective of family day care. In addition, concepts related to play and play environment were defined.

As a result of the thematizing, five themes about the roles of educators and four related to the play environment emerged. The role of a bystander is the basis for all roles, because by means of observing, the educator can intervene in the game and stay up to date with the progress of the game. The data show that children's ideas and plays are taken into account when planning and building the play environments. The educators try to provide toys according to the children's interests. As a key conclusion, it can be stated that early childhood educators generally remain at a distance from children's games but define their role as being connected to the ongoing situation. The educators take a more visible role when the play situation requires guidance. Such situations can be starting a game or supporting children's mutual interaction.

Keywords spontaneous play, family day care, role of the educator

Pages 33 pages and appendices 3 pages

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	2
3	Leikki varhaiskasvatuksessa.....	3
3.1	Omaehtoinen leikki	3
3.2	Ohjattu leikki	4
3.3	Leikin merkitys	5
4	Varhaiskasvatus perhepäivähoidossa	6
4.1	Leikkiympäristö varhaiskasvatuksessa.....	7
4.2	Kasvattajan rooli	9
5	Aikaisemmat tutkimukset.....	11
6	Tutkimuksen toteutus	13
6.1	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	14
6.2	Aineiston hankinta	14
6.3	Aineiston analyysi	16
6.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	18
7	Tulokset	20
7.1	Kasvattajan roolit leikissä.....	20
7.2	Leikkiympäristö perhepäivähoidossa.....	23
8	Johtopäätökset	25
9	Pohdinta	27
10	Lähteet.....	30

Kuvat ja taulukot

Kuva 1: Kasvattajan rooleja leikissä.....	11
Taulukko 1: Kasvattajan roolit.....	17
Taulukko 2: Leikkiympäristöön liittyvät tekijät.	18

Liitteet

Liite 1	Aineistonhallintasuunnitelma
Liite 2	Saatekirje
Liite 3	Haastattelukysymykset

1 Johdanto

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. (Opetushallitus, 2018, s. 38) Opinnäytetyön aiheena on omaehtoinen leikki perhepäivähoidossa. Tarkoituksena on tutkia, millä tavalla omaehtoista leikkiä tuetaan perhepäivähoidossa. Tässä tutkimuksessa havainnoidaan lasten leikkiympäristöä perhepäivähoidossa ja sen lisäksi haastatellaan perhepäivähoidon kasvattajia, jotta saadaan selville heidän näkemyksensä omaehtoisen leikin toteutumisesta.

Tilaaajana oli kunnallinen varhaiskasvatus. Heidän toiveenaan oli, että tutkitaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaista leikkiä perhepäivähoidossa. Päiväkotiin saman tapaisia opinnäytetöitä on tehty jo aiemmin, minkä vuoksi tämä työ haluttiin tehdä perhepäivähoidon ympäristöön. Tämän opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä leikki on nostettu keskeiseksi toimintatavaksi varhaiskasvatustilaisissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.

Leikin merkitys on lapsen kehitykselle korvaamaton (Helenius & Lummilahti, 2013). Varhaiskasvattajien on oltava selvillä, mitä leikki on. Lapsille on mahdollistettava monipuolinen leikkiympäristö, sillä varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapselle mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Opinnäytetyössä keskitytään omaehtoiseen leikkiin ja käsitellään aikuisen roolia leikkien tukijana ja niihin vaikuttajana. Lisäksi tarkastellaan perhepäivähoidon leikkiympäristöjä. Tietoperustan jälkeen tutustutaan aikaisempiin tutkimuksiin aiheesta ja käydään läpi tutkimuksen toteutusta. Tämän jälkeen esittelemme oman tutkimuksemme tulokset teemoittain, tulosten lopuksi tulevat johtopäätökset ja sitten vielä viimeiseksi on pohdinta.

2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatuksen toteuttamista ohjaavat erilaiset säännökset ja määräykset. Tässä luvussa käsitellään niistä keskeisimpiä, varhaiskasvatustalakeja ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Varhaiskasvatustalake ohjaa vahvasti varhaiskasvatuksen järjestämistä ja suunnittelua. Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta tarpeen edellyttämällä tavalla ja sitä on mahdollista järjestää eri tavoin, kuten päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatuksena. Palvelua voi tuottaa kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja. Lain mukaan varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusiässä tai sitä vanhemmatkin lapset, jos erityiset olosuhteet sitä vaativat. (Varhaiskasvatustalake 540/2018) Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka muodostuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta yhdeksi kokonaisuudeksi. Erityisesti varhaiskasvatuksessa painotetaan pedagogiikkaa. Varhaiskasvatus kattaa lapsen elämän ensi vuodet, vauvaiästä peruskoulun aloittamiseen saakka. (Opetushallitus, 2018, ss. 7–8)

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen varsinaisena tehtävänä on edistää lasten kasvua ja kehitystä yhdessä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös ehkäistä syrjäytymistä ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. Ensisijaisesti vastuu lapsen kasvatuksesta on huoltajalla, mutta kasvattajat tukevat omalla toiminnallaan heidän kasvatustehtäväänsä. Varhaiskasvatusta ohjaa kolme eri varhaiskasvatussuunnitelmaa; valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. (OPH, 2018, ss. 8, 14)

Varhaiskasvatustalake (540/2018) määrää, että varhaiskasvatusta toteuttavan palveluntuottajan on huolehdittava riittävästä varhaiskasvatuksen kelpoisuusvaatimukset täyttävästä henkilöstön määrästä lapsiryhmässä. Kelpoisuusvaatimukset täyttävät varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Perhepäivähoitajan tehtävään on oltava siihen sopiva ammattitutkinto tai muu alalle soveltuva tutkinto. Jos kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöä ei saada tehtävään, voidaan tehdä poikkeus, kun työntekijällä on opintojen perusteella riittävät edellytykset ja taidot tehtävässä toimimiseen.

3 Leikki varhaiskasvatuksessa

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) kertoo, että jokaisella lapsella on oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan. Meillä kaikilla on omakohtaisia kokemuksia leikistä. Lapsi kokee leikkiessään iloa ja mielihyvää. Leikissä yhdistyvät oleelliset asiat: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Kun lapset leikkivät, he ovat aktiivisia ja tutkivat ympäristöä sekä luovat sosiaalisia suhteita toisiin (OPH, 2018, ss. 38–39).

Leikki on keskeinen asia varhaiskasvatuksessa, ja sille pitää olla aikaa ja tilaa. Sille ei ole yhtä oikeaa määrittelyä, sillä sen tarkastelu riippuu näkökulmasta. Leikille on monia merkityksiä lapsen persoonallisessa kehityksessä ja oppimisessa. Leikki on lasten elämää tässä ja nyt. (Helenius & Lummelahti, 2013, s. 14) Jokaisen lapsen kuuluu leikkiä, yksin tai yhdessä muiden kanssa. Arki varhaiskasvatuksessa muodostuu leikin ympärille. Sen avulla lapsi oppii asioita ja kehittyy monella eri osa-alueella. Yhteisissä leikeissä lapsi pystyy ylittämään omat rajoitteensa. Ryhmässä motivaatio uusien taitojen harjoitteluun ja erilaisten roolien kokeilemiseen kasvaa.

Leikki on yksi varhaiskasvatuksessa käytettävistä menetelmistä ja se on monipuolinen työtapana. Työtavan valintaa ohjaa moni eri asia, kuten varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Lapsille luontevat oppimisen tavat ovat toiminnallisia sekä luovuutta ja osallisuutta edistäviä. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki. (OPH, 2018, ss. 38)

3.1 Omaehtoinen leikki

Omaehtoinen leikki on lapsen suunnittelemaa ja rakentamaa pitkäkestoista leikkiä. Lapsen omat ideat toteutuvat ilman ulkopuolista ohjailua ja hän rakentaa vapaasti sisäistä persoonaansa. (Jantunen ym., 2019) Varhaiskasvatuksessa omaehtoisen leikin vaaliminen on merkityksellistä, sillä leikki synnyttää iloa ja riemua. Leikki myös harjaannuttaa erilaisia taitoja, joita tarvitaan läpi elämän. Keskittyminen sekä pitkäjänteisyys ovat omaehtoisen leikin perusta. Omaehtoinen leikki onkin vastapainoa nopeasti vaihtuvien leikkien ja toimintojen keskellä. (Lindroos ym., 2020)

Leikissä syntyy kokemuksia ja oivalluksia. Sen suunnittelussa opitaan kuuntelemaan toisia ja huomioimaan toisten mielipiteitä sekä ilmaisemaan omia ajatuksia. Lapset tarvitsevat leikkiä edistääkseen neuvottelutaitoja ja toisten ihmisten ymmärtämistä. Jokainen oppii omaehtoisen leikin lomassa monia erilaisia vuorovaikutustaitoja. (Vehkalahti & Urho, 2013, s. 9) Leikki opettaa ja kasvattaa, mutta sillä on myös itseisarvo. Lasten omaehtoinen leikki on erityinen toiminnan muoto, jossa he pystyvät kehittämään keskinäisiä suhteitaan, harjoittelemaan vuorovaikutusta ja omien tavoitteiden asettelua. Vapaassa leikissä täytyy kuitenkin myös huomioida lasten ohjauksen taso, ikätaso ja päivähoiton yleiset pedagogiset säännöt. Aikuinen hyödyttää omalla toiminnallaan leikin kehittymistä. (Hujala & Turja, 2020, ss. 69–77)

Monesti ajatellaan, ettei kasvattajan kuulu puuttua omaehtoiseen leikkiin vaan sen pitää olla lasten keksimää. Kasvattajan mukana oleminen niin ohjatussa, kuin omaehtoisessa leikissäkin tukee lasten leikkitaitoja. (Vehkalahti & Urho, 2013, ss. 8–9, 47) Lapsella on mahdollisuus omiin valintoihin ja omien ideoiden kokeilemiseen omaehtoisessa leikissä. Tämä tapahtuu, kun kasvattaja ei opeta, ohjaa tai auta liikaa. Omaehtoinen leikki antaa myös hyvän tilaisuuden sosiaalisten suhteiden rakentamiselle. (Kalliala, 2012, s. 207)

3.2 Ohjattu leikki

Ohjattu leikki on varhaiskasvattajan tietoista leikkiympäristön luomista, ylläpitämistä ja uudistamista. Ohjattua leikkitoimintaa voi toteuttaa niin esine- kuin roolileikeissäkin. Tavoitteellisessa leikissä leikin kautta saadut tulokset ovat tärkeämpiä kuin itse leikkiprosessi, kun taas vapaassa leikissä itse leikkiprosessin merkitys korostuu ja tavoitteellisuus on toisarvoista. Aikuinen voi osallistua leikkiin ja leikin ohjaamiseen monin eri tavoin. Hän voi olla mukana rakentamassa leikkiä yhdessä lasten kanssa tai hän voi opettaa lapsia ohjaamalla lasten valmistelemaa leikkiä. Leikkiä voi ohjata vaatimuksia esittämällä ja ohjeistamalla, ohjausta on esimerkiksi lasten toiminnan hyväksyminen tai kieltäminen. Leikin juonen kehittäminen onnistuu sanallisen ohjauksen avulla. Leikin ohjaamisen ei saa tuntua lapsesta aikuisen ohjeiden mukaan toimimiselta eikä aikuisen antamien tehtävien pohtimiselta. Leikin pitää tuntua leikiltä. Leikin ohjaamisella on iso tehtävä, joka on lasten mielikuvituksen liikkeelle saattaminen. (Helenius & Korhonen, 2008, ss. 109–115)

Lapsen tasapainoinen kehitys tarvitsee omaehtoisen leikin rinnalle aikuisen ohjaamaa ja tukemaa leikkiä, joka kehittää vuorovaikutustaitoja ja sitouttaa lapsia toimintaan (Reunamo & Käyhkö, 2014, s. 84). Kasvatustieteiden tohtori Laura Revon mukaan kasvattajien osallistuva rooli leikissä ja suunniteltu pedagoginen toiminta on tärkeää, koska liiallinen vapaa leikki aiheuttaa kiusaamiselle alttiimman ilmapiirin ja lisää levottomuutta ryhmässä (Repo, 2013, s. 18). Liiallinen suunnitelmallisuus ei välttämättä kuitenkaan ole hyväksi. Toisinaan on hyvä joustaa suunnitelmista ja aikatauluista, jolloin saatetaan välttää lasten turhautumisista. (Ahonen, 2017, ss. 117, 180)

Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävä on ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien valmiuksiensa ja taitojensa mukaisesti. Suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti varhaiskasvatushenkilöstön on tuettava lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko olemalla leikissä mukana tai leikin ulkopuolelta. Lasten välistä vuorovaikutusta ja ristiriitatilanteiden syntymistä ehkäisee varhaiskasvatushenkilöstön psyykinen ja fyysinen läsnäolo. (OPH, 2018, ss. 38–40)

3.3 Leikin merkitys

Meillä kaikilla on runsaasti kokemusta leikistä. Tämä ei kuitenkaan takaa, että me tunnustamme leikin merkityksen lapsen emotionaalille, kognitiiviselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille, kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle. Leikkimisen kuittaaminen itsestään selvänä osana varhaiskasvatusta ehkäisee leikin todellisen potentiaalisen merkityksen. (Ahonen, 2018, s. 90) Lapsi ei itse edes ajattele leikin olevan oppimisen väline, vaan hän näkee sen tapana elää ja hahmottaa ympärillä olevaa maailmaa. Lapsi saa leikissä kokemuksen todellisuudesta eri muodossa, kuin aikuisten jäsentynyt tieto. Leikin avulla lapset oppivat ymmärtämään ja kokemaan, millä on merkitystä ja mikä heidän omassa elämässään on mielekästä. He luovat toisen todellisuuden ja omaksuvat sen kokemusten kautta. (Hakkarainen, 2008, s. 99)

Leikin merkitys oppimiselle on suuri varhaiskasvatusikäisille lapsille. Se on lapsia motivoivaa ja sen parissa he oppivat monia taitoja. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on ymmärretty, että leikkien opitaan. Varhaiskasvatuksessa tiedostetaan leikin arvo ja pedagoginen merkitys. Leikin olemus pitää ymmärtää ennen pedagogisten tavoitteiden asettamista. Leikki on

samaan aikaan totisinta totta, mielikuvitukseen perustuvaa, dynaamista, rentouttavaa, kehittävää, luovaa, hauskaa, vakavaa, vuorovaikutteista sekä yksinleikkiä. Lapsi pystyy ilmaisemaan itseään leikin avulla ja itseilmaisun kehittyminen leikissä auttaa lasta kanssaihminen tulkitsemisessa. Leikki itsessään on merkityksellistä, aina ei tarvita matemaattisia mittareita, arviointiasteikkoja tai kansainvälisiä vertailuja tärkeyden mittareiksi. (Kangas & Sintonen, 2020, s. 2)

Lapset harjoittelevat leikkien kautta muun muassa vuorovaikutustaitoja, tunteiden ilmaisua, toisen huomioonottamista sekä neuvottelutaitoja. Leikkiessä toisten lasten kanssa heidän fyysiset ja kielelliset taidot kehittyvät. Lapsi luo minäänsä ja maailmaansa sekä käsittelee myös kokemuksiaan. Kaikilla lapsilla on sisäinen motivaatio leikkiin. (Vehkalahti & Urho, 2013, s. 37) Ruoppilan (2013, ss. 9–10) mukaan ympäristö ja siellä olevat ihmiset ja leikkivälineet vaikuttavat merkittävästi leikin sisältöön. Leikkiympäristön tulee edistää lapsen luovuutta ja mielikuvitusta. Se mahdollistaa leikin toteutumista tai säätelee sitä. Lapsen kehitystä voidaan arvioida leikin avulla.

Jantunen, Suutarla ja Heino (2019, ss. 217–218) esittävät, että aivofysiologi Matti Bergström on kiinnittänyt huomiota leikin merkittävyyteen. Bergström ajattelee lasten käyttävän mahdollisuussilmälaseja, jolloin he näkevät asiat sellaisina kuin ne ovat, mutta myös sellaisina kuin ne voisivat olla. Lapsi käsittelee leikkiessään aivorungon voimakenttää, joka on kaoottinen ja luova. Tämä luo pohjan lapsen eettiselle kasvulle. Leikin kautta on mahdollista käyttää kyseistä luovaa aluetta kasvatuksessa. Jos kasvatuksessa käsitellään vain aivokuorta, lapselle kehittyy yksiulotteinen kuva ja käsitys maailmasta. Opetettaessa vain tietoa, lapsen arvokapasiteetti ei kehity. Kasvatuksen tulee käsitellä myös arvoja, mikä onnistuu parhaiten leikin, taiteen ja eläytymisen keinoin. Näiden avulla opitaan käsittelemään tunteita. Varhaiskasvatussuunnitelmissa korostuu vapaa leikki eri tavalla kuin aikaisemmin, samoin koulun opetussuunnitelmissa on mainittu monipuoliset menetelmät ja luovuus. Kasvatus ja opetus ovat muuttumassa parempaan suuntaan luovuuden ja leikin suhteen.

4 Varhaiskasvatus perhepäivähoidossa

Perhepäivähoitoon alettiin kiinnittää huomiota 1950-luvulla, vaikka varsinaisia toimenpiteitä ei saatu aikaan vielä moneen vuoteen. Päivähoitolaki tuli voimaan vuonna 1973 ja silloin

perhepäivähoito tuli virallisesti yhdenvertaiseksi päivähoidon muodoksi. Vuonna 1990 lakiin asetettiin muutoksia muun muassa siitä, kuinka montaa lasta perhepäivähoitaja voi hoitaa kotonaan. Varhaiskasvatukseen liittyvä neuvottelukuntatyö käynnistyi 2005 ja sen loputtua loppuraportissa todettiin, että perhepäivähoito säilytetään hoitomuotona, vaikka uhkatekijöitä havaittiin. Jo silloin nähtiin haasteena nykyisten perhepäivähoitajien ikääntyminen ja vaikeuden saada uusia tilalle. (Välimäki, 2018, ss. 47, 133, 191)

Perhepäivähoito on tärkeä toimintamuoto osana suomalaista varhaiskasvatusta. Samoin kuin muunkin varhaiskasvatuksen, perhepäivähoidon keskiössä on pedagogiikka, rakentuen laadukkaasta vuorovaikutuksesta, leikistä, kohtaamisesta ja yhteisestä osallisuudesta, perushoidon pedagogiikasta sekä mahdollisuuksista monipuoliseen oppimiseen, tekemiseen ja kokemiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan myös jokaiselle perhepäivähoidossa olevalle lapselle. (OPH, 2022)

Kunnallinen perhepäivähoito tapahtuu perhepäivähoitajan kodissa kaupungin tuottamana varhaiskasvatuspalveluna. Perhepäivähoidossa lapset ovat alle esikouluikäisiä ja ryhmän koko on enintään neljä kokopäiväistä hoitolasta, mukaan lukien hoitajan omat alle kouluikäiset lapset. Ryhmässä voi olla osapäiväisessä hoidossa esikoululainen tai koululainen. (OPH, 2018, s. 18) Perhepäivähoidossa olevat lapset saavat yksilöllistä hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Toiminta on tavoitteellista ja ammatillista kasvatustyötä. Perhepäivähoitaja on kasvatuksen ammattilainen, hänellä on joko perhepäivähoitajan ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus. Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa noudatetaan perhepäivähoidossa yhtä lailla kuin alueen päiväkodeissakin. (Varhaiskasvatustilasto 540/2018)

4.1 Leikkiympäristö varhaiskasvatuksessa

Yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on taata lapsille kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen, turvallinen ja esteetön ympäristö. Leikkiympäristöön sisältyy erilaiset tilat, paikat, käytännöt, välineet ja tarvikkeet, jotka tukevat lasten kehitystä. Ympäristöjä tulee kehittää ja rakentaa lasten kanssa yhdessä. Kuitenkin kehittämisessä tulee muistaa, että ne tukevat lasten kehitystä ja varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Leikkiympäristöjen pitää olla monipuolisia ja kannustaa lapsia luontaiseen uteliaisuuteen,

fyysiseen aktiivisuuteen, erilaisten asioiden tutkimiseen ja kokeilemiseen. Lasten leikkien ja töiden kuuluu näkyä ympäristössä. (OPH, 2018, ss. 32–33)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lasten rooli oppimis- ja leikkiympäristöjen suunnittelemisessa sekä rakentamisessa on keskeisessä asemassa. Toisin kuin joskus aikuisilla, lapsilla on tuore näkökulma nähdä asioita. Lasten osallisuus on arvo, joka ohjaa oppimis- ja leikkiympäristöjen suunnittelua. Pohdittaessa varhaiskasvatuksen fyysistä toimintaympäristöä, usein niiden toivotaan olevan kodinomaisia. Kodinomaisuudella tarkoitetaan sisustusta, jonka ajatellaan lisäävän lasten viihtyvyyttä. (Ahonen, 2018, s. 115) Tämä toteutuu perhepäivähoidossa hyvin, koska perhepäivähoito tapahtuu kasvattajan kotona.

Varhaiskasvatuksessa leikkiympäristöön on tärkeää kiinnittää huomiota, sillä rikas leikkiympäristö innostaa leikkimään. Ympäristön muokkaamisessa huomioidaan lasten ikä ja leikin kehitysvaiheet sekä lasten ajankohtaisen kiinnostuksen kohteet. Perhepäivähoidon lapset ovat alle esikouluikäisiä, joten leikkiympäristöjen tulee olla sopivia pienille lapsille. Etenkin perhepäivähoidossa on tärkeää tilojen rajallisuuden vuoksi huomioida leikkien vaatimat aika-, tila- ja välineratkaisut. (Stakes, 2005, s. 22) Ahosen (2018, s. 115) mukaan myös valaistuksella ja akustiikalla on keskeinen merkitys laadukkaassa oppimista tukevassa ympäristössä.

Leikkivälineiden valinnassa tulisi huomioida monipuolisuus, muunneltavuus ja riittävä määrä. Lasten pitäisi mahdollisimman omatoimisesti saada otettua itse leikkivälineet esille. Piha-aluekin lasketaan leikkiympäristöksi, joten sitäkin tulee kehittää leikkiä tukevaksi. Sopivan haasteellinen ympäristö myös innostaa leikkiin ja liikkumiseen. Lähiympäristöä ja luontoa voi hyödyntää mahdollisuuksien mukaan leikeissä. (Stakes, 2005, s. 22)

Yleisesti käsitteenä oppimisympäristö on tutumpi, mutta tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksessä käytetään termiä leikkiympäristö. Vuoden 2005 vuoden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kyseinen termi on jo mainittu. Henkilöstön keskeisiin työtehtäviin määriteltiin rikkaan leikkiympäristön luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen (Stakes, 2005, s. 22). Tässä opinnäytetyössä selvitetään, mitä perhepäivähoitajat kertovat kotinsa leikkiympäristöstä.

4.2 Kasvattajan rooli omaehtoisen leikin tukemisessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa henkilökuntaa veloitetaan luomaan lapsille hyvät leikin edellytykset. Leikissä on monia muotoja, joita ei voi ilmetä, ellei aikuinen ole mahdollistanut niitä. Kasvattajan rooli on tärkeässä osassa tätä tutkimusta, sillä hänen tulee ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan leikkeihin oman tasonsa mukaisesti. Varhaiskasvattajat tukevat lasten leikin kehittymistä ohjaamalla sitä olemalla itse leikissä mukana tai ohjaamalla sitä ulkopuolelta. Se, että kasvattaja on mukana leikissä, tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteita. Pelkästään aikuisen fyysinen läheisyys vaikuttaa siihen, miten lapset sitoutuvat leikkeihin. Kasvattaja on sensitiivinen kaikkea toimintaa kohtaan huomaten ja tiedostaen hetket, jolloin lapset tarvitsevat hänen ohjaustaan ja aktiivista osallistumistaan. Toisinaan kasvattajan roolina on antaa tilaa omaehtoiselle leikille ja tehdä läsnä olevaa havainnointia. Havainnointia hyödynnetään leikkien ja toiminnan suunnittelussa. (OPH, 2018, s. 39) Aikuisen roolit vaihtelevat tarvittaessa leikin aikana.

Kasvattajan tehtävänä on luoda mahdollisuuksia lasten omaehtoisille leikeille. Lasten omaehtoinen leikki ei ole aikuisen sanelemaa, vaan lapset itse toteuttavat omia tavoitteitaan ja suunnitelmiaan. Lapset itse päättävät, mistä leikki alkaa ja mihin se päättyy. He päättävät myös, millä välineillä leikkivät ja miten haluavat leikkivälineitä käyttää. (Moilanen, 2018) Omaehtoiset leikit mahdollistavat lapsia ottamaan erilaisia rooleja, joissa on mahdollista kokeilla ja tutkia, millaisia he ovat ja sitä kautta rakentaa omaa identiteettiä (Hintikka, 2004; Helenius & Korhonen, 2011).

Vaikka omaehtoinen leikki tapahtuu lapsen ehdoilla, vaatii se kasvattajan läsnäoloa, ohjausta ja valvontaa (Koivunen, 2009, ss. 40–41). Kalliolan (2009, ss. 50–56) mukaan varhaiskasvattajalla tulee olla tuntosarvet pystyssä, jotta hän osaa tunnistaa lasten leikki-ideat ja ohjata heitä kehittämään niitä eteenpäin kuitenkin tuomatta omia ideoita liian jyrkästi esiin. Kasvattajan läsnäoloa ja ohjausta tarvitaan, jotta lapset pystyvät pitkäjänteisempään leikkiin. Varhaiskasvattajalla on kolme roolia, jotka kaikki nivoutuvat toisiinsa: edellytysten luoja, osallistuja ja havainnoitsija.

Lasten omaehtoinen leikki harjoittaa heidän kykyään tehdä valintoja ja päätöksiä.

Leikkiminen tarvitsee kuitenkin onnistuakseen yhteisiä pelisääntöjä, suunnitelmia ja sopimuksia. Näiden laatimisessa tarvitaan usein kasvattajan apua. Kun leikkijät itse ovat asettamassa ja hyväksymässä sääntöjä, he sitoutuvat niihin paremmin. Kasvattajan tulee olla selvillä leikistä ja sen rajoista, mikä toiminta kuuluu leikkiin ja mikä ei. (Moilanen, 2018)

Aikuisen roolia leikeissä on tutkittu suhteellisen vähän, mutta olemassa oleva tutkimustieto osoittaa, että leikki sujuu paremmin aikuisen osallistuessa siihen. Lasten ja aikuisten yhteinen rikas leikkimaailma takaa sen, että kaikkien leikkijöiden leikkitaidot kehittyvät. (Koivula ym., 2017) Aikuisen myönteisellä asenteella leikkiä kohtaan on positiivisia vaikutuksia. Lapsen ja aikuisen suhde kehittyy leikin myötä läheisemmäksi. Aikuisen ollessa mukana leikit monipuolistuvat ja rikastuvat, jolloin leikit kestävät kauemmin. Kasvattajan oma suhtautuminen leikkiin ja leikkivään lapseen on merkittävässä roolissa leikin muotoutumisessa. Silloin pystyy paremmin edesauttamaan leikin syntymistä, onnistumista ja jatkumista. (Turunen, 2016, s. 6)

Hienot leikit syntyvät silloin, jos kasvattaja omaa oikeanlaisen tilannetajun ja arvostaa lapsen maailmaa. Päinvastainen asenne aiheuttaa sen, ettei leikit synny tai jatku. Lasten ikä määrittelee omalta osaltaan aikuisen roolia leikissä. Pienten lasten leikeissä aikuinen on leikin tukija ja muun muassa nimeää, kuvaa ja kommentoi lasten aloitteita. Kasvattaja auttaa lapsia konfliktitilanteissa ja auttaa leikkiä jatkumaan. Isompien lasten leikeissä aikuinen toimii kannustajana ja innostajana, leikkiympäristöjen suunnittelijana ja järjestäjänä. Joskus aikuinen on epävarma omasta asemastaan ja roolistaan leikissä, jolloin leikkeihin mukaantulo on vähäistä ja vaikeaa. Roolistaan epävarmoja aikuisia pyydetään mukaan leikkeihin harvoin. Aikuiset, joiden leikin arvostus ei ole korkealla, keskittyvät enemmän lasten käytöksen tarkkailuun kuin oman roolinsa analysointiin. Kasvattajien fyysinen ja psyykinen läsnäolo joko tukemalla ja ohjaamalla leikkiä ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikeissä tukee vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Aina ei leikeissä aikuista tarvita, mutta on hyvä muistaa, että yhteisleikki lasten kanssa tarjoaa aikuiselle mahdollisuuden päästä mukaan lasten todellisuuteen. (Turunen, 2016, s. 6)

Omaehtoinen leikki tulkitaan usein ihanteelliseksi silloin, kun lapset leikkivät keskenään. Kasvattajat osallistuvat leikkeihin vain harvoin, koska kokevat roolinsa kanssalleikkijänä

haastavaksi. Vaikuttaa siltä, että kasvattajat arastelevat leikkiin osallistumista. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa elää vahvasti vapaan leikin perinne, jossa kasvattajalla on usein sivustakatsojan rooli. (Koivula ym. 2017, s. 178) Sivusta seuraaja on mainittu myös kuvassa 1, jossa kuvataan erilaisia kasvattajan rooleja leikissä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan, että yksi kasvattajan rooleista on osallistua lasten leikkeihin (OPH, 2018, s. 39). Lapsi pystyy omaehtoisessa leikissä mihin vaan, hänelle pitää suoda riittävät edellytykset kasvaa identiteetissään omaehtoisen leikin kautta. Aikuisen tulee osata olla sopivasti käytettävissä, niin ettei kuitenkaan ole liikaa osallisena. (Jantunen ym., 2019, ss. 29–30)

Liisa Ahonen (2018, s. 91) toteaa Vasun [varhaiskasvatussuunnitelman] käyttöoppaassa, että lapset toivovat kasvattajien osallistuvan heidän leikkeihinsä. Kasvattajat eivät kuitenkaan välttämättä koe leikkeihin osallistumista miellyttäväksi, helpoksi eikä edes realistisesti mahdolliseksi. Leikin epäillä viedän aikaa suunnittelutyöltä tai osallistumista leikkiin ei koeta osana omaa toimenkuvaa. Vaikka halua osallistumiseen olisikin, voidaan pelätä lasten omaehtoisen leikin menevän ikään kuin pilalle aikuisen osallistuessa siihen. Tällaisen ajattelun takana voi olla ajatus siitä, että omaehtoinen leikki muuttuu ohjatuksi leikiksi.

Kuva 1. Kasvattajan rooleja leikissä (Tahvanainen & Turunen, 2016, ss. 128–129).

KASVATTAJAN ROOLEJA LEIKISSÄ

KASVATTAJAN *rooleja* LEIKISSÄ

5 Aikaisemmat tutkimukset

Omaehtoisen leikin tukemisesta perhepäivähoidossa ei ole tehty aiempia tutkimuksia, mutta aihetta on tutkittu päiväkodissa. Tähän opinnäytetyöhön on kerätty tutkimuksia, joiden tutkimustehtävä liittyy kasvattajien rooleihin lasten leikissä, sillä kasvattajan rooli on

merkityksellinen omaehtoisen leikin onnistumisessa ja jatkumisessa. Lisäksi tässä avataan tutkimusta, jossa tutkittiin, millainen on hyvä fyysinen oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa.

Nina Laine (2021, ss. 36–40) on tarkastellut opinnäytetyössään, minkälainen on hyvä fyysinen oppimisympäristö kasvattajien mielestä ja minkälainen on kasvattajien rooli leikissä. Laine toteutti tutkimuksen aineistohankinnan kyselylomakkeella. Opinnäytetyön tuloksissa käy ilmi leikin tärkeä rooli, ja kasvattajat tiedostavat leikin olevan luova ja innostava väline oppimiseen. Kasvattajilla oli vahva yhteinen näkemys siitä, että leikkivälineet tulee olla helposti saatavilla, monipuolisesti erilaisia ja sopivia lasten ikätasoon nähden. Aikuisten tulisi olla lasten saatavilla ja mukana leikissä, mutta kuitenkin antaa myös lasten toiminnalle riittävästi tilaa. Hyvin tärkeä piirre on myös tunnistaa, milloin leikit sujuvat ja kasvattajan on aika vetäytyä taka-alalle. Tuloksissa kasvattajien selkeänä roolina koettiin leikin eteenpäin vieminen ja leikkitaitojen sekä sosiaalisten taitojen opettaminen. Pienempien lasten leikissä rooli on aktiivisempi ja leikkiä tulee ohjata. Toisin on isompien lasten leikissä, jolloin rooli on enemmänkin sivustaseuraaja.

Päivi Janatuinen (2015, ss. 55–56) tutki erityispedagogiikan pro gradussaan varhaiskasvatuksen henkilöstön arvioimaa lasten omaehtoista leikkiä. Tutkimuksessa selvitettiin lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien käsityksiä lapsen omaehtoisesta leikistä sekä aikuisen roolista leikin mahdollistajana. Janatuisella oli pro gradussaan useita tutkimuskysymyksiä, joista yhden tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää millaisia taitoja lapset oppivat omaehtoisessa leikissä. Tulosten mukaan lapset oppivat erittäin paljon vastavuoroisuutta, sosiaalisuutta ja yhteistyötaitoja. Seuraavan tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää kasvattajan roolia omaehtoisessa leikissä. Tulosten mukaan kasvattajan on huolehdittava erityisesti siitä, että leikille on järjestetty aikaa ja lasta autetaan pääsemään leikkiin mukaan. Leikki on vuorovaikutusta, joten kasvattajaa tarvitaan erityisesti, kun joku lapsista ei pääse leikkiin mukaan. Lapset luovat keskinäiset suhteensa leikissä, ja siksi lapsen asema ryhmässä on yhteydessä hänen leikkitaitoihinsa. Yksi tutkimuskysymys selvitti varhaiskasvatuksenopettajien käsityksiä tekijöistä, joka kannustavat lapsia omaehtoiseen leikkiin. Ulkopuolisen silmin leikki voi vaikuttaa riehumiselta tai olla hiljaista ja pysähtynyttä. Tärkeintä on kuitenkin leikkijöiden sisäinen kokemus. Tulosten mukaan leikki syntyy leikkijöistä ja vastaa eri tavoin leikkijöiden

tarpeeseen. Lapsi leikkii, jos hänellä on elämässään leikille tilaa. Lapsen voidessa psyykkisesti huonosti tai ollessa kipeä, ei hän yleensä leiki.

Saija Turusen (2016) kokoamassa Kasvattajan rooli leikkiä edistävässä ja rajoittavissa tekijöissä -kehittämistyössä keskeisenä tavoitteena oli muun muassa kehittää varhaiskasvatuksen leikillisiä oppimisympäristöjä, aikuisen aktiivista ja sensitiivistä roolia leikissä. Kehittämistyöhön kuului tutkimus, jossa tarkasteltiin muun muassa kasvattajan roolia leikkiä edistävässä ja rajoittavissa tekijöissä. Tutkimustuloksista kävi esiin, että kasvattajan asenteen ollessa leikkiä kohtaan positiivinen ja leikin arvostus selkeä, olivat kasvattajat selvästi enemmän mukana lasten leikeissä. Kasvattajan rooli riippui lasten iästä ja toiminnasta. Aikuisen osallistuminen leikkeihin oli vähäisempää, jos kasvattajan arvostus leikkiä kohtaan oli epäselvä. Kasvattajan mahdollisuuksia osallistua lasten leikkeihin pohdittiin myös aikataulujen, tilojen ja muiden töiden kautta. Kehittämistehtävän päättyessä huomattiin kasvattajien asenteiden ja arvostuksen leikkiä kohtaan selkeytyneen ja useissa tapauksissa parantuneen. Leikkiä rajoittavat tekijät muokattiin niin, että ne muuttuivat leikkiä edistäviksi tekijöiksi. Ohjauskäytännöissä aikuisen sensitiivisyys ja lasten osallisuuden tukeminen lisääntyivät.

6 Tutkimuksen toteutus

Tämä opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivisella tutkimuksella voidaan tutkia kysymyksiä, joita ei määrällisesti voi mitata. Silloin tutkimuksen tavoitteena ei ole teoria, vaan tarkastelun alla on aineisto ja yksityiskohdat monitahoisesti. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 161–164)

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyöprosessia ja sen etenemistä. Tutkimuskysymykset ja tavoitteet ovat ohjanneet työn tekemistä. Aineiston hankintatavaksi valikoitui haastattelu ja havainnointi, joista lisää omassa kappaleessaan. Analyysimenetelmänä on teemoittelu ja siitä kerrotaan enemmän teorian tiedon avulla. Lopuksi pohditaan opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta sekä siihen vaikuttaneita asioita.

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten omaehtoisen leikin tukeminen toteutuu perhepäivähoidossa. Tarkastelussa on kasvattajan rooli ja leikkiympäristö. Tavoitteena on saada käsitys perhepäivähoitajan roolista lasten omaehtoisessa leikissä ja saada selville heidän kehittämistoiveitansa oman kodin ympäristöön liittyen.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

Mitä perhepäivähoitajat kertovat roolistaan omaehtoisen leikin tukemisessa?

Miten perhepäivähoitajien koti leikkiympäristönä tukee lasten omaehtoista leikkiä?

6.2 Aineiston hankinta

Ennen aineiston keruun toteuttamista tehtiin aineistohallintasuunnitelma (Liite 1), joka toimi perustana tutkimuksen eettisyyden huomioimisessa. Aineisto hankittiin haastattelemalla neljää perhepäivähoitajaa ja havainnoimalla heidän kotinsa leikkiympäristöä. Pandemiatilanteen vuoksi kasvattajat saivat valita, millä tavalla haastattelut toteutetaan, etähaastatteluna vai paikan päällä. Yksi haastattelu tehtiin verkon kautta Teamsissa ja loput kolme haastattelua pidettiin kasvattajien kotona. Haastattelua ennen haastateltaville luettiin saatekirje (Liite 2), joka toimi suostumuksena haastatteluun ja sen äänittämiseen.

Haastattelu on yksi yleisimmistä aineistohankintamenetelmistä. Puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua käytettäessä kysymykset laaditaan etukäteen. Tarkkaan rajatut kysymykset ovat oleellisia varsinkin silloin, jos tarkoituksena on saada totuudenmukaista tietoa käsiteltävästä aiheesta ja välttää keskustelua asian vierestä. (HyvärinenSuoninen Vuori, n.d.) Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää haastateltavan tarve antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Osallistujan voi olla vaikeampi vastata rehellisesti, jos vastaus on sosiaalisesti epähyväksyttävä. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 35) Tässä opinnäytetyössä käytettiin teemahaastattelua, jotta mahdollistettiin mahdollisimman kattavan aineiston saaminen. Valmiiksi mietittyjen kysymysten avulla rajattiin haastattelua (Liite 3), jolloin aiheesta pysyminen oli helpompaa.

Haastattelun aikana osallistujille esitettiin tarkempia kysymyksiä lisätiedon saamiseksi ja väärinkäsitysten välttämiseksi.

Toisena aineistonkeruumenetelmänä käytettiin havainnointia. Ennen havainnointitilannetta mietittiin valmiiksi, millaisia asioita leikkiympäristöstä havainnoidaan. Ne kirjattiin ylös paperille, jotta itse havainnointilanteessa oli tiedossa mihin asioihin kiinnitetään huomiota. Haastattelujen yhteydessä kasvattajien kotona havainnoitiin sisätilojen fyysistä leikkiympäristöä ja keskusteltiin leikkiympäristöstä ja leluista. Samalla tehtiin muistiinpanoja leikkiympäristöstä ja kasvattajan kertomista asioista ympäristöön liittyen. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota siihen, miten leikkivälineet ovat saatavilla, millaisia leikkivälineet ovat ja miten ikätaso on huomioitu.

Havainnointi on vanhimpia tieteellisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiä. Tutkittavan ilmiön ollessa konkreettisesti havainnoitavissa, saadaan havainnoinnin avulla monipuolista tietoa. (Kananen, 2014, ss. 65–66) Havainnointi voi olla joko hyvin jäsenneiltyä ja ennalta tarkkaan suunniteltua tai erityisen vapaata. Ennalta jäsenneellyssä havainnoinnissa havainnoitava tapahtuma tai tilanne käydään läpi jo ennen aineiston keräämistä. Tällöin myös muistiinpanotekniikka on suunniteltu tarkoin. Tämä havainnointitapa ei sovi tutkimuskohteeseen, josta on ennalta vain vähän tietoa. Vapaa havainnointi puolestaan ei ole ennalta strukturoitu ja usein aineisto syntyy vuorovaikutuksessa tutkittavan kohteen kanssa. (Vilkka, 2006, ss. 38–41)

Omalla puheella ja elekielellä pyrittiin luomaan rento tunnelma, jotta vuorovaikutus kasvattajan kanssa olisi luontevampaa ja näin ollen haastattelun eteneminen sujuvaa. Haastattelutilanteessa myötäiltiin haastateltavien vastauksia. Taitava haastattelija kuuntelee ja osoittaa minimipalautteen avulla nyökytellen ja myötäillen, että oikeasti kuuntelee ja on halukas kuulemaan lisää. Haastattelun tavoitteena on tuottaa tietoa ja aineistoa tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Tämä tekee erityisen suhteen haastattelijan ja haastateltavan välille. Haastattelijan kysymysten sisältämällä rajauksilla, muotoiluilla ja tyyllillä on paljon vaikutusta siihen, millaisia vastauksia ja keskusteluja aineistoon saadaan. Haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus on rikkaus ja osa aineistoa. Liian neutraali ja etäinen haastattelija voi muuttaa haastattelut neutraaleiksi ja etäisiksi. (Hyvärinen ym., 2022)

6.3 Aineiston analyysi

Analyysin ensimmäisenä vaiheena aineisto litteroitiin. Litterointi tarkoittaa, että nauhoitettu puhe muutetaan tekstimuotoon. Tarkoituksena on tutustua aineistoon tarkasti ja tehdä erilaisia havaintoja. Litteroitaessa tekstiä voi keskittyä tarkemmin sellaisiin kohtiin, jotka ovat oleellisia tutkimuksen kannalta ja jättää vähemmälle huomiolle ne, jotka eivät ole keskeisiä. (Kallio, n.d.) Haastateltavien puhetta ei saa muokata, sillä asioiden tarkoitus pitää säilyä niin kuin he ovat ne esittäneet (Villikka, 2015, s. 138).

Litteroinnin jälkeen alkaa analysointivaihe. Sisällönanalyysi on yksi menetelmistä ja sitä voidaan käyttää muun muassa haastattelujen, kirjojen ja äänitetyn puheen analysoimiseen. Sisällönanalyysi menetelmänä sopii niin strukturoituun aineistoon kuin sellaiseen, joka on strukturoimaton. Tavoitteena on saada tutkittavasta aiheesta selkeä kuvaus tiivistettyyn muotoon, kuitenkin säilyttämällä oleellinen sisältö. Ennen varsinaisen raportin kirjottamista on hyvä tarkastaa, että aineisto ja analyysi kohtaavat. Joskus saattaa käydä niin, ettei luodut luokat ole aineistosta perusteltavissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 117, 122, 146)

Tässä tutkimuksessa käytetään analyysimenetelmänä teemoittelua. Sitä voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muotona. Teemoittelun avulla kerättyä aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään aiheiden mukaan. Tämän jälkeen aineistosta etsitään teemoja ja niihin liittyviä näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018) On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei tutkijalla ole mietittynä valmiiksi teemoja, sillä ne syntyvät vasta analyysin tuloksena (Juhala, n.d). Litteroinnin jälkeen aineistoa luettiin useaan kertaan läpi ja etsittiin haastattelussa kysytyihin kysymyksiin vastauksia. Analysoimisessa käytettiin apuna värikoodausta, joka auttoi löytämään samaan teemaan liittyvät vastaukset aineistosta. Tämän jälkeen tehtiin taulukot (taulukko 1 & 2), jotka auttoivat teemojen hahmottamisessa. Taulukoissa näkyvät haastatteluaineistosta nostettuja alkuperäisiä ilmaisuja, joiden avulla teemat on muodostuneet. Aineiston analysoimisen apuna käytettiin Sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisemaa kuvaa Kasvattajien rooleja leikissä (kuva 1). Kuvassa oli selkeästi esitelty erilaisia kasvattajan rooleja ja sen avulla oli helpompi pohtia mitä kasvattajan rooleja aineistosta nousee esiin.

Taulukko 1: Kasvattajan roolit.

Alkuperäinen ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
<p>“Kaikessa siis seuraan, välttämättä en mene mitenkään päin puuttumaan”</p> <p>“Joskus mä olen sivuroolissa nimenomaan, että esimerkiksi lapset on niinku keittiön vieressä leikkihuoneessa ja kyllä mä joskus oon niinku vaan seuraajana”</p>	<p>Lasten toiminnan seuraaminen</p> <p>Kasvattaja sivuroolissa</p>	Sivusta seuraaja
<p>“Sitten välillä kyllä mä sinne leikkiin menen mukaankin. Olen kauppaleikeissä hyvinkin usein”</p> <p>“Mä niinku pidän sitä niin tärkeänä sitä leikkiä, että minäkin haluan olla siinä mukana”</p>	<p>Leikissä mukana</p> <p>Kasvattajalle tärkeää olla leikissä mukana</p>	Kanssaleikkijä
<p>“Autan leikissä ja siinä, että selvitetään asioita ja erimielisyyksiä. Ja sitten eteenpäin, että jos joku leikki on vaikka niin sanotusti jumissa”</p> <p>“Mäkin painotan sitä, että ole kaverille sellainen mikä sinä haluat, että sinun kaverisi on sinulle”</p>	<p>Riitatilanteiden selvittäminen</p> <p>Kaverisuhteiden tukeminen</p>	Sosiaalisten suhteiden tukija
<p>“Mä näen sen lapsen kehon kielestä, että hän ei halua tehdä jotain asiaa, niin silloin mennään siihen ratkaisemaan tilannetta mukaan”</p> <p>“Molemmat vähän niinku saa äänensä siinä kuuluville”</p>	<p>Lapsen epämukavan olon tunnistaminen</p> <p>Kasvattaja mahdollistaa kaikkien kuulluksi tulemisen</p>	Turvallisuuden ja tasavertaisuuden takaaja
<p>“No lapsestahan se lähtee, että mikä heitä kiinnostaa. Tännään yksi tuli, että kana osaa lentää. Sitten ruvetaan hakemaan tuolta, että osaako se kana lentää vai eikö osaa lentää”</p> <p>“He niinku itse kehittävät ja pyytävät yleensä sitten mitä he haluavat esim. leikkitarvikea, tehdään majaa”</p>	<p>Lasten mielenkiinnonkohteisiin tarttuminen</p> <p>Kasvattaja mahdollistajana</p>	Kuuntelija ja lasten ideoiden toteuttaja

Taulukko 2: Leikkiympäristöön liittyvät tekijät.

Alkuperäinen ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka
“On niinku laatikoittain tavaroita ja ne ylettyy ottaan sieltä ja itse hakee ja vie pois”	Tavarat lasten saatavilla	Tavaroiden saatavuus
“Mä just kysyin, että missä me säilytettäisiin noita alustoja ja papereita, että kyllä me ollaan juteltu siitä missä me säilytettäisiin kaikkea”	Lapset mukana tavaroiden sijoittelussa	Lapset muokkaamassa leikkiympäristöä
“Jos ne ei ole ihan ikätasoisia tai ei ole niin mielenkiintoisia, niin mä voin laittaa ne välillä poies sivuun ja taas tuoda uutena hetkenä takaisin”	Lelujen siirtely ikätason mukaan	Lasten ikätason huomioiminen leikkiympäristössä
“Se on se tila. Meiltä ei puutu kuin sali, sisällä oleva sali”	Tilan puute	Perhepäivähoitajien kehittämistoiveet

6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön ohjeistuksen mukaisesti tutkimus on lähtöisin työelämän tarpeista työelämän yhteistyökumppaniltamme. Tilaajataho sai mahdollisuuden vaikuttaa aiheen rajaukseen ja heitä tiedotettiin tutkimusmenetelmien ja aineistonkeruutavan valinnasta. Tutkimusta tehtäessä on paljon eettisiä kysymyksiä, jotka täytyy ottaa huomioon ja tutkijoiden vastuulla on toimia yleisesti hyväksytyjen tiedon hankinnan ja julkaisuun liittyvien tutkimusperiaatteiden mukaan (Hirsjärvi ym., 2009, s. 23). Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset voidaan jakaa kahteen eri osaan, tiedon hankintaan ja tiedon käsittelyyn. Tutkimusluvan hankinta, aineiston keruu ja tutkimukseen osallistumista määrittelevät käytänteet liittyvät tiedon hankinnan eettisyyteen. Tutkijan rehellisyys ja tulosten esittämistä käsittelevä eettinen pohdinta määrittelee tiedon käytön eettisyyttä. (Eskola & Suoranta, 1998, ss. 52–53)

Tutkimus on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava sekä sen tuloksia voidaan pitää uskottavina vain, kun se on tehty hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että kaikissa tutkimuksen vaiheissa noudatetaan tarkkuutta, rehellisyyttä sekä kokonaisvaltaista huolellisuutta. Julkaistaessa tutkimuksen tuloksia tulee huolehtia, että viestintä on vastuullista ja tulokset avoimia. Tutkijan on huolehdittava, että viitatessaan muiden tutkijoiden tutkimukseen, viittaukset ovat asianmukaisia ja saavat ansaitsemansa arvostuksen. Tutkimuksen tulee olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu niin, että tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset täyttyvät. (TENK, 2012, s. 6)

Yleisenä periaatteena on, että tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyyttä ja yksityisyyttä suojellaan ja pyritään siihen, ettei heitä pysty tutkimuksesta tunnistamaan. Tärkeää tutkimusta tehdessä on, että tutkittava tietää mihin on osallistumassa ennen kuin siihen suostuu ja on tietoinen mahdollisuudesta lopettaa tutkimus kesken. (TENK, 2019, ss. 8, 12–13) Ennen haastattelua kasvattajille luettiin saatekirje, jossa kerrottiin tarvittavat tiedot tutkimuksesta, muun muassa tietoa opinnäytetyön toteutuksesta ja eettisistä piirteistä kuten aineiston säilyttämisestä ja hävittämisestä. Kasvattajille kerrottiin, ettei heidän henkilötietojaan tule esille opinnäytetyössä ja tekijöitä koskee vaitiolovelvollisuus.

Aineiston keruun aikana pyrittiin luomaan hyvä vuorovaikutussuhde haastateltavaan, jotta tilanne olisi mahdollisimman rento ja tutkimukseen osallistujan olisi helpompaa vastata kysymyksiin totuudenmukaisesti. Tilanne pidettiin kuitenkin asiallisena, sillä jos haastateltavien kanssa on liian kaverillinen, asetelma voi muuttua vääränlaiseksi (Vilka, 2006, s. 201). Haastattelu- ja havainnointitilanteessa kasvattajille esitettiin lisäkysymyksiä ja tarvittaessa avattiin enemmän mitä kysymyksellä tarkoitetaan. Havainnointitilanteissa keskusteltiin kasvattajan kanssa leikkiympäristöä koskevista asioista, mutta tilannetta ei äänitetty. Tämä voi vaikuttaa aineiston luotettavuuteen, sillä osa oleellisista asioista saattoi jäädä kirjaamatta muistiinpanoihin. Havaintojen kirjaaminen tutkimustilanteessa ilman tallennusta on aina epätarkkaa (Vilka, 2006, ss. 186–187).

Jokaista haastateltavaa kohdeltiin tasavertaisesti. Aineiston tuloksissa ja johtopäätöksissä kerrotaan tarkasti, mihin tehdyt tulkinnat perustuvat. Tulosten esittelyn tukena käytetään aineistolainauksia, sillä ne tuovat esiin alkuperäistä aineistoa ja tukevat opinnäytetyön

luotettavuutta. Aineistolainaukset mahdollistavat lukijan omat päätelmät analyysin todenmukaisuudesta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan sosiaalisesti kestävä kehitys tarkoittaa, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Sosiaalisen kestävän kehityksen tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta liittyen hyvinvointiin, terveyteen ja osallisuuteen. (THL, 2021) Haastattelutilanteissa toimittiin sosiaalisen kestävyuden mukaisesti mahdollistaen kaikkien osapuolten tasavertaisuus, turvallisuus ja osallisuus. Tutkimuksen tuloksiin tai vastauksien merkityksellisyyteen ei vaikuttaneet haastateltavan ominaisuudet, sillä jokaista kohdeltiin yhdenvertaisesti. Jokainen kasvattaja sai tuoda oman ajatuksensa vapaasti esille ilman haastattelijoiden ohjailua.

7 Tulokset

Tässä luvussa tarkastellaan teemoittelun avulla syntyneitä tuloksia. Teemoittelun tuloksena nousi esille yhdeksän pääteemaa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen teemoittelusta nousi esiin kasvattajan viisi roolia, jotka ovat sivusta seuraaja, kanssaleikkijä, sosiaalisten suhteiden tukija, turvallisuuden ja tasavertaisuuden takaaja sekä kuuntelija ja lapsen ideoiden toteuttaja. Saadut pääteemat vastaavat yleisesti käytössä olevia kasvattajan rooleja. Leikkiympäristön havainnoinnista nousi esiin neljä teemaa, jotka ovat leikki-tavaroiden saatavuus, lapset mukana leikkiympäristön muokkaamisessa, lasten ikätason huomioiminen leikkiympäristössä ja perhepäivähoitajien kehittämistoiveet.

7.1 Kasvattajan roolit leikissä

Jokaisessa haastattelussa tuli esille, että kasvattajat havainnoivat sivusta seuraajina lasten leikkiä ja puuttuvat siihen tarvittaessa. Leikin seuraamisella on iso merkitys omaehtoisen leikin tukemisessa. Haastatteluista huomasit leikin seuraamisen olevan perustana sille, että kasvattaja ymmärtää tukea lasten leikkiä tarpeen mukaan. Kasvattajat havainnoivat lasten toimintaa leikissä lähes koko ajan. Aina leikkiin ei kuitenkaan tarvitse puuttua, mutta se vaatii lasten ja leikin seuraamista. Perhepäivähoitajien mielestä seuraajan rooli on tärkeä, sillä silloin huomaa monenlaisia asioita. Lasten leikkiä seuratessaan kasvattajat kiinnittivät huomiota muun muassa siihen, kohdellaanko leikissä väärin toista, pomottaako joku liikaa,

millaista kehonkieltä lapset käyttävät, millainen tunnelma leikissä on ja pitääkö leikkiä johdattaa eteenpäin. Kasvattajat keskeyttävät lasten leikin, jos kokevat sen tarpeelliseksi.

Kasvattajat toivat esiin, että he haluavat antaa lapsille leikkirauhan, mutta seuraavat leikkiä sivuroolista ja puuttuvat siihen tarvittaessa. Yksi kasvattajista oli tehnyt huomion, etteivät lapset halunneet eivätkä tarvinneet häntä mukaan leikkiin, jolloin hän toimi luonnollisesti sivusta seuraajana. Hän koki myös, että lasten leikki muuttuu erilaiseksi, kun aikuinen on leikissä mukana. Perhepäivähoitajien työnkuva vaatii välillä sivuroolissa olemisen, varsinkin ruuanlaiton aikana, kun he työskentelevät yksin ilman työparia. Useammalla kasvattajilla tilat mahdollistivat sen, että heillä on näköyhteys lasten leikkiin ruuanlaitonkin aikana. He kertoivat pystyvänsä tarvittaessa irtaantumaan ruuanlaitosta ja siirtymään ohjaamaan lasten toimintaa.

Kaikessa siis seuran, välttämättä en mene mitenkään päin puuttumaan.

Joskus mä olen sivuroolissa nimenomaan, että esimerkiksi lapset on niinku keittiön vieressä leikkihuoneessa ja kyllä mä joskus oon vaan seuraajana.

Aineistosta oli huomattavissa, että kasvattajat ovat mukana lasten omaehtoisessa leikissä kanssaleikkijänä. He kertoivat leikkivänsä kauppaleikkejä, olevansa mukana piknikillä ja kahvilassa, pelaavansa erilaisia pelejä lasten kanssa ja askartelevansa. Kanssaleikkijänä kasvattajat ovat mukana lapsilta lähtöisin olevissa leikeissä. Tällöin leikki ei ole aikuisen määrittelemää, vaikka he voivat tarvittaessa ohjata leikkiä esimerkiksi eteenpäin. Aineistosta selvisi kaikkien perhepäivähoitajien olevan mielellään osallisina leikeissä. Yksi kasvattajista mainitsi, että lasten omaehtoinen leikki ja siinä mukana leikkiminen ovat hänelle erityisen tärkeitä. Hän kertoi ottaneensa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti leikin itselleen tavoitteeksi ja olevansa nykyään aikaisempaa enemmän leikeissä mukana.

Sitten välillä kyllä mä sinne leikkiin menen mukaankin. Olen kauppaleikeissä hyvinkin usein.

Mä pidän sitä niin tärkeänä sitä leikkiä, että minäkin haluan olla siinä mukana.

Yksi tärkeistä esille nousseista teemoista oli kasvattajan rooli lasten sosiaalisten suhteiden tukemisessa. Kaverisuhteiden tukeminen, leikin sanoittaminen, riitatilanteiden selvittäminen ja leikin johdattaminen eteenpäin nousi haastatteluissa esille useamman kerran. Kasvattajat tukevat leikin etenemistä ja näin ollen myös lasten välistä vuorovaikutusta. Jokainen haastatteluun osallistunut kertoi käyvän lasten kanssa läpi riitatilanteita. Tällaisissa tilanteissa kasvattajat ohjaavat lapsia ristiriitojen selvittelyssä ja luovat yhdessä lasten kanssa säännöt leikille. Yksi kasvattajista oli haastattelupäivänä harjoitellut lasten kanssa sopimaan riidat kättelemällä. Eräs kasvattajista kertoi ohjaavansa lapsia kohtelemaan toisia niin kuin itseä haluaisi kohdeltavan. Hän totesi, että kyseinen neuvo toimii niin leikissä kuin kaikissa muissakin tilanteissa. Useampi kasvattaja kertoi tukevansa lasten leikkiä niin, että jokaisen lapsen ääni tulee kuulluksi. Esimerkiksi jos toinen lapsi yrittää määrätä toisen lapsen tekemisiä, kasvattaja ohjaa sanallisesti leikkitilannetta.

Autan leikissä ja siinä että selvitetään asioita ja erimielisyyksiä. Ja sitten eteenpäin, jos joku leikki on vaikka vähän niin sanotusti jumissa.

Mäkin painotan sitä, että ole kaverille sellainen, mikä sinä haluat, että sinun kaverisi on sinulle.

Haastatteluista nousi esiin kasvattajan rooli turvallisuuden ja tasavertaisuuden takaajana. He mahdollistavat kaikkien lasten kuulluksi tulemisen, tunnistavat lapsen epämukavan olon leikkitilanteissa ja puuttuvat tarvittaessa konfliktitilanteisiin. Kasvattajalla on vastuu luoda lapsiryhmälle turvallinen ilmapiiri, lasten tulee kokea olonsa arvostetuksi ja kunnioitetuksi. Yksi kasvattajista kertoi, että hän saattaa huomata lapsen kehon kielestä ja eleistä ettei lapsi haluaisi tehdä jotakin asiaa leikissä. Silloin kasvattaja on mukana tukemassa leikkiä ja sanallistaa tilannetta, jotta se ei menisi liian rajuksi ja kaikilla olisi mukavaa leikkiä. Joskus osa lapsista saattaa johtaa liikaa leikkiä, jolloin kanssalleikkijät eivät välttämättä saa ääntään kuuluviin. Tällaisissa tilanteissa kasvattaja on leikissä mukana ja mahdollistaa kaikkien lasten tasavertaisuuden leikkijöinä.

Mä näen sen lapsen kehon kielestä, että hän ei halua tehdä jotain asiaa, niin silloin mennään siihen ratkaisemaan tilannetta mukaan.

Molemmat vähän niinku saa äänensä siinä kuuluville.

Yhdeksi tärkeäksi rooliksi osoittautui kuuntelijana ja lasten ideoiden toteuttajana oleminen. Kasvattajat tarttuvat lasten mielenkiinnonkohteisiin ja mahdollistavat erilaisten lapsista lähtevien ideoiden toteutumisen. Perhepäivähoitajat ovat tutustuneet muun muassa uusiin leluihin ja hahmoihin lasten sen hetkisten suosikkien pohjalta ja toteuttaneet niille uutta ympäristöä. Kasvattajat suhtautuivat positiivisesti erilaisiin leikkeihin ja kuuntelivat lasten aloitteita. Aineistosta tuli ilmi, että useampi kasvattaja pyrkii toteuttamaan lasten ideoita ja toiveita mahdollistamalla esimerkiksi erilaisten asioiden rakentamisen. Yksi kasvattaja kertoi myös hakevansa lasten kanssa yhdessä tietoa ja videoita heidän mielenkiinnonkohteistaan.

No lapsestahan se lähtee, että mikä heitä kiinnostaa. Tännään yksi tuli, että kana osaa lentää. Sitten ruvetaan hakemaan tuolta, että osaako se kana lentää vai eikö osaa lentää.

He niinku itse kehittävät ja he pyytävät yleensä muuta sitten mitä he haluavat leikitavaraa, tehdään majaa yms.

7.2 Leikkiympäristö perhepäivähoidossa

Kaikki kasvattajat kertoivat leikitavaroiden sijaitsevan lapselle otollisilla paikoilla. Lasten kanssa on käyty läpi mihin kaappeihin saa mennä ja he tietävät sen, jolloin kasvattajien henkilökohtaiset tavarat pysyvät koskemattomissa. Useammassa haastattelussa tuli esille, että lapset hakevat itse tavaroita ja vievät ne itse paikoilleen, jolloin hyvä saatavuus kannustaa itsenäiseen toimimiseen ja lisää lasten osallisuutta.

Lasten leikitavaroille oli selkeä oma tila tai huone kaikkien kasvattajien luona. Leluja, kirjoja ja pelejä oli lasten ulottuvilla. Harvemmin käytössä olevia tavaroita kuten askartelutarvikkeita oli sijoitettu muualle kuin leikitilaan. Osalla kasvattajista askartelutavarat olivat lasten korkeudella, mutta heillä ei ollut lupa ottaa niitä itsenäisesti. Tilan määrän takia osa tavaroista oli sijoitettu korkealle ja lapset tietävät pyytää perhepäivähoitajalta apua niiden saamiseksi.

On niinku laatikoittain tavaroita ja ne ylettyy ottaa sieltä ja itse hakee ja vie pois.

Alimmaisessa kohdassa mistä ne saa itse ottaa niitä niin siellä on.

Aineistosta oli huomattavissa, että kasvattajat ottavat huomioon lasten ajatuksia leikkiympäristön muokkaamisessa. Lähes jokainen kasvattajista kertoi ottavansa huomioon lasten mielenkiinnonkohteita leikkitavaroiden suhteen. He pyrkivät vaihtamaan leluja sen mukaan, mistä lapset ovat kiinnostuneita. Eräs kasvattaja toi esiin ostaneensa lasten toiveiden perusteella uusia työkoneita. Lasten ajatuksia pystyy ottamaan huomioon tavaroiden sijoittelussa. Esimerkiksi yksi kasvattajista kertoi kyselleen lapsilta toiveita askartelutavaroiden säilytyspaikasta. Toinen kasvattajista kertoi, että lasten ideoita otetaan huomioon mutta ei pysyvästi pysty muokkaamaan ympäristöä, sillä lasten leikkipaikka on myös perhepäivähoitajan koti.

Mä just kysyin, että missä me säilytettäisiin noita alustoja ja papereita, että kyllä sillä lailla on juteltu siitä missä me säilytettäisiin kaikkea.

Totta kai pystyy. Esimerkiksi nyt kun poikaryhmäni ei tule paljon nukenvaatteita kyselemään, nukenvaatteet on tuolla kaapissa.

Haastattelussa osa kasvattajista kertoi ottavan lasten ikätason huomioon leikkitavaroiden hankkimisessa ja esillepanossa. Leikkiympäristön havainnoinnin yhteydessä kävi kuitenkin ilmi, että kaikki kasvattajat ottavat lasten ikätason huomioon esimerkiksi siinä, soveltuuko lelut ja pelit pienille lapsille. Yhdellä kasvattajalla oli alempana hyllyssä pienempien lasten leluja ja korkeammalla isompien lasten, joihin ei nuorempi lapsi yllä. Useampi kasvattaja kertoi laittavansa leikkitavaroita esille sen mukaan, minkä ikäisiä lapsia hänellä on hoidossa. Esimerkiksi pikkulegot voivat olla säilytyksessä kaapissa, johon lapset eivät pääse. Kasvattaja ottaa ne esille, kun lapset ovat kasvaneet ja lelut ovat ikätasoon sopivia.

Niinkö ei ole pieniä mukana, niin pikkulegoilla voi leikkiä totta kai.

Jos ne ei ole ihan ikätasoisia tai niin mielenkiintoisia, niin mä voin laittaa ne välillä poies sivuun ja taas tuoda uutena hetkenä takaisin.

Kaikkien kasvattajien mielestä heidän oma kotinsa tukee lasten omaehtoista leikkiä. Yksi kasvattajista kertoi olevansa tyytyväinen oman kodin leikkiympäristöön. Muut kasvattajat kuvailivat olevansa lähes tyytyväisiä leikkiympäristöön ja heillä olevan muutama kehittämiskohteita. Yhden kasvattajan kodin kehittämiskohteena oli jonkinlainen sali, jossa lapset pääsisivät liikkumaan. Toinen kasvattaja haluaisi paremman tilan askartelulle, jolloin lasten töitä voisi jättää esimerkiksi keskeneräiseksi pöydälle. Nyt he askartelevat keittiön pöydän ääressä, josta aina pitää siirtää tavarat ruokailuiden ajaksi pois. Kolmas kasvattaja pohti, että jokaisessa huoneessa olisi kiva olla jotakin mukavaa tekemistä lapsille. Esimerkiksi hän mietti lukunurkkausta ja huomasi, että se voisi olla toteuttavissa oleva ajatus.

Se on se tila. Meiltä ei puutu kuin sali, sisällä oleva sali.

Minä kehittäisin askarteluhommille jotakin, sitten voisi jättääkin välillä niitä tavaroita et jos on joku askartelu kesken tai jotain.

8 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää perhepäivähoitajien rooleja lasten omaehtoisessa leikeissä ja millaisia perhepäivähoidon leikkiympäristöt ovat. Perhepäivähoitajien toimintatavat sekä ajatukset kasvattajan roolista voivat vaihdella henkilön mukaan. Varhaiskasvatuslaki 540/2018 linjaa varhaiskasvatuksen tavoitteen toteuttavaa lapsen monipuoliseen leikkiin perustuvaa pedagogista toimintaa. Leikki on iso osa lapsen elämää ja kasvattajan tehtävänä on luoda sopivat olosuhteet leikille. (Turunen, 2016, ss. 29–31)

Haastatteluvastauksista ilmeni, että lapset saavat vaikuttaa leikkeihinsä hyvin ja erilaisia tiloja on mahdollisuus käyttää. Perhepäivähoitajat harmittelivat sitä, että leikit täytyy korjata tiloista pois, jotta he saavat kotinsa tilat omaan käyttöönsä. Yksi vastaajista kertoi leikkivänsä nykyään enemmän lasten mukana, varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Laineen (2021, s. 37) tutkimuksessa nousi esiin leikin olevan yksi painopistealueista ja osana päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa, kuten meidän tutkimuksessamme osana perhepäivähoidon arkea. Laine kertoo tutkimuksessaan, että lasten mielenkiinnon kohteet, toiveet ja tarpeet otetaan huomioon mukaan leikkiympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa. Ne tehdään yhdessä lasten kanssa. (Laine, 2021, ss. 40–41) Tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi, että lasten

ideat ja leikit otetaan huomioon leikkiympäristöjä suunniteltaessa ja rakentaessa. Aineistosta oli huomattavissa, että lähes jokainen kasvattajista ottaa huomioon lasten mielenkiinnon kohteita leikkitarvikkeiden suhteen. He pyrkivät vaihtamaan leluja sen mukaan, mistä lapset ovat kiinnostuneita. Eräs kasvattaja toi esiin ostaneensa lasten toiveiden perusteella myös uusia työkaluja.

Haastatteluun vastanneiden rooleiksi määrittyivät sivustaseuraaja, kanssalleikkijä, kuuntelija ja lapsen ideoiden toteuttaja, turvallisuuden ja tasavertaisuuden takaaja sekä sosiaalisten suhteiden tukija. Yleinen päätelmä vastauksissa nousi esiin; varhaiskasvattajat pysyvät pääsääntöisesti etäämmällä lasten leikeistä, mutta määrittävät roolinsa olevan sidoksissa meneillään olevaan tilanteeseen. Kasvattajat ovat enemmän esillä, kun lasten välinen tilanne vaatii ohjeistusta, apua leikin aloittamiseen tai esimerkin neuvonantoa. Aina he kuitenkin ovat saatavilla. Laineen (2021, s. 38) tulokset tukevat saamiamme tuloksia, sillä hän kuvaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden rooleja lasten leikeissä näin: ”Työntekijöiden rooli on olla joko yksi leikkijöistä, tarkkailija, innostaja ja kannustaja, leikin ohjaaja, sovittelijana tai toimia jopa leikin ympäristönä”. Laineen työssä tärkeiksi rooleiksi mainittiin lapsen tukeminen leikissä, leikkitaitojen kehittämisessä ja sosiaalisissa suhteissa. Vastaajien mukaan tämä onnistuu paremmin leikkijän roolissa kuin ulkoapäin havainnoiden. (Laine, 2021, s. 39) Tulimme Laineen kanssa samaan tulokseen, että leikin seuraaminen on perusta kaikille rooleille. Sen avulla kasvattaja pystyy puuttumaan leikkiin ja olemaan ajan tasalla leikin kulusta. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on kyky tunnistaa hetket, jolloin leikkiin tarvitaan ohjausta.

Opinnäytetyömme tulosten perusteella voidaan todeta, että leikin seuraaminen ja ohjaus yhdistyvät perhepäivähoidon arjessa. Lasten leikkiä ohjataan leikistä tehtyjen havaintojen pohjalta (Helenius ym., 2002, s. 141). Perhepäivähoitajat seuraavat ja ohjaavat leikkiä huomioiden lapsen ikä- ja kehitystason. Seuraajan ja ohjaajan roolia tarvitaan, jotta leikki olisi turvallista ja kehittävä. Isompien lasten leikeissä aikuisen on mahdollista havainnoida leikkiä enemmän sivustaseuraajana. Tällöin leikkiä ohjataan rikastaen ja varmistaen leikin toteutuminen sekä jatkuvuus. Tulosten perusteella voidaan todeta, että leikistä havaitaan lapsen kiinnostuksen kohteita, joita hyödynnetään leikkiympäristöjen muokkauksessa. Perhepäivähoitajat muokkaavat leikkiympäristöjä, jotta ne olisivat lapsia kiinnostavia ja tukisivat pitkäkestoista leikkiä.

Päivi Janatuinen (2015) on tullut pro gradu -tutkimuksessaan johtopäätökseen, että kasvattajaa tarvitaan erityisesti silloin, kun joku lapsista ei pääse leikkiin mukaan. Tämä kävi ilmi myös tässä tutkimuksessa, jossa yksi kasvattaja kertoi lapsen olleen pidemmän aikaa poissa perhepäivähoidosta ja leikkiin mukaan pääseminen oli haastavaa. Kasvattaja tuki lapsen sosiaalista asemaa ottamalla hänet aluksi mukaan muuhun tekemiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan kasvattajan rooli yhteisössä ja leikin ohjaajana vaihtelee lasten iän, leikkitaitojen ja leikin lajin mukaan, ja se on joko leikkiin osallistumista tai sen havainnointia.

Janatuinen (2015, ss. 55–62) kertoo tutkimuksessaan kasvattajan roolin olevan pääsääntöisesti leikin rikastuttaja, jolloin kasvattaja rikastuttaa leikkiä muun muassa välineiden ja mielikuvien avulla. Kasvattaja ymmärtää silloin vertaisryhmän merkityksen ja antaa tilaa lasten omille leikki-ideoille. Niin kuin aiemmin jo mainittiin, sama kävi ilmi meidän aineistostamme. Kasvattajat ovat enemmän esillä silloin, kun lasten välinen tilanne vaatii ohjeistusta, apua leikin aloittamiseen tai esimerkin neuvonantoa. Saija Turusen (2016, s. 6) tutkimus tukee myös tuloksiamme ja johtopäätöksiämme. Turunen toteaa tutkimuksessaan aikuisen roolin leikissä riippuvan lasten iästä. Pienten lasten leikissä aikuinen toimii tukijana ja esimerkiksi nimeää, kuvaa ja kommentoi lapsen aloitteita. Isompien lasten leikeissä aikuinen toimii innostajana, kannustajana, yhdessä tekemiseen rohkaisijana sekä tila- ja päiväjärjestelyjen mahdollistajana. Aikuisella tulee olla halua ja kykyä keskustella lasten kanssa ja ottaa lasten aloitteet huomioon.

9 Pohdinta

Tutkimuskysymysten muodostaminen oli meille haasteellista ja jouduimme muokkaamaan niitä useampaan kertaan. Koemme kuitenkin, että saimme riittävät vastaukset, vaikka niissä saattaisi vielä olla kehittämisen tarvetta. Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada käsitys perhepäivähoitajan roolista lasten omaehtoisessa leikissä. Mielestämme tämä tavoite toteutui, sillä saimme kuulla useampia rooleja, joita omaehtoisen leikin tukemisen aikana ilmenee. Toisena tavoitteena oli saada selville heidän kehittämistoiveitansa oman kodin ympäristöön liittyen. Tämä tavoite ei täysin toteutunut, sillä ajattelimme heidän haluavan jotakin erityistä muutosta ympäristöä ajatellen. Kasvattajat olivat kuitenkin pääsääntöisesti tyytyväisiä oman kotinsa leikkiympäristöön.

Opinnäytetyömme on ajankohtainen ja työelämälähtöinen. Tutkimuksen tulokset kertovat mielestämme tutkimukseen osallistuneiden perhepäivähoitajien arvostavan omaehtoista leikkiä ja sen olevan heidän mielestään tärkeää. Opinnäytetyö on vahvistanut käsitystämme siitä, että leikki on yksi lapsuuden tärkeimmistä osa-alueista. Leikillä on merkittävä asema varhaiskasvatuksessa ja kasvattajilla onkin vastuu siitä, että jokaisen lapsen oikeus leikkiin toteutuu päivittäin. Meillä varhaiskasvattajilla on myös oltava tietoa leikistä ja sen tukemisesta, jotta pystymme tarvittaessa tukemaan lasten leikkiä.

Kaikki kasvattajat kertoivat monipuolisesti omasta roolistaan omaehtoisessa leikissä. Ennakkoajatuksena meillä oli, että kasvattajilla olisi vähemmän aikaa osallistua lasten omaehtoiseen leikkiin ja enemmän kehittämisajatuksia leikkiympäristöön liittyen. Tulokset eivät kuitenkaan ole laajemmin yleistettävissä perhepäivähoitoon, sillä haastateltavien määrä oli suhteellisen pieni.

Tuloksista oli huomattavissa, että kasvattajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä kotinsa leikkiympäristöihin ja -mahdollisuuksiin. Perhepäivähoidossa leikkiympäristöjen muokkaaminen voi olla haasteellista. Usein tilat ovat vanhoissa rakennuksissa, jolloin ne saatetaan kokea toimintaa rajoittaviksi ja aiheuttavat pohtimisen aihetta varhaiskasvattajille. Kuitenkin pienillä rakenteellisilla muutoksilla, kuten hyllyjen ja pöytien järjestystä siirtämällä, voidaan saada suuri muutos aikaan.

Opinnäytetyön edetessä teimme huomion, että haastattelukysymykset olisivat voineet olla selkeämpiä ja vastata tutkimuskysymyksiimme paremmin. Saimme palautetta, että haastattelun kysymyksiin olisi ollut helpompi vastata, jos kysymykset olisi saanut nähdä etukäteen. Emme halunneet, että haastateltavat ehtivät miettiä liikaa kysymyksiä ja etsiä mahdollisesti tietoa kysymyksiin. Tämän vuoksi emme kertoneet kysymyksiä etukäteen, mutta olisimme voineet kertoa kuitenkin aihealueen kasvattajille. Leikkiympäristön havainnointitilanteet olisi kannattanut äänittää, sillä keskustelimme havainnoimisen yhteydessä ympäristöstä ja leikkivälineistä. Teimme kuitenkin muistiinpanoja, mutta joitakin asioita saattoi jäädä huomiotta.

Opinnäytetyöprosessin aikana huomasimme, että perhepäivähoitajilla on monia rooleja omaehtoisessa leikissä niin kuin myös muissa varhaiskasvatuksen osa-alueissa. Saimme

muistutuksen, kuinka tärkeää on olla mukana leikkimässä ja antamassa mallia, mutta myös taustalla seuraamassa saaden tärkeää tietoa esimerkiksi lapsen mielenkiinnonkohteista. Jokainen kasvattajan rooli on omalla tavallaan tärkeä. Mielestämme kasvattaja saa vaikuttaa omaehtoiseen leikkiin, mutta hänen ei pidä hallita sitä. Kasvattajat saattavat kokea leikkiin puuttumisen haastavana ryhmäkokojen ollessa isoja ja lasten leikkiessä eri leikkejä. Perhepäivähoidossa ryhmä on pieni, joten ajattelimme omaehtoiseen leikkiin osallistumisen mahdollistuvan paremmin. Toisaalta pohdimme osallistumisen voivan olla haastavaa, kun kasvattajia on vain yksi. Aineistosta ilmeni kuitenkin, että kasvattajilla on aikaa tukea lasten leikkejä tarvittaessa ja he tekevät sen mielellään.

Leikki on lapsille luontaista ja jokapäiväistä, minkä vuoksi sille ei ehkä aiemmin ole osattu antaa tarpeeksi arvoa. Sitä on vaikea mitata ja se on paljon enemmän, kuin tiedämme. Siksi onkin erityisen tärkeää, että kasvattajat arvostavat leikkiä, jolloin sille annetaan paljon aikaa päivästä. Leikkiä on saatettu pitää toissijaisena, päivästruktuurin täytteenä. Kuitenkin juuri leikin avulla lapsi kehittyy ja oppii uusia asioita. Leikin tärkeys tulisi olla varhaiskasvatusalan ammattilaisille ajatuksen arvoinen asia joka päivä. Kasvattajan rooli on myös tärkeä, aikuisen tulisi tukea lasten leikkiä ja olla kiinnostunut siitä. Leikkiympäristöön pitää kiinnittää huomiota, sillä parhaassa tapauksessa se rikastuttaa leikkiä. Perhepäivähoidossa tilat ovat rajalliset, ja siksi onkin erityisen tärkeää miettiä tila- ja välineratkaisuja.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin aikuisen näkökulmasta kasvattajan roolia ja leikkiympäristöä. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia millaisia näkemyksiä perhepäivähoidossa olevilla lapsilla on leikkiympäristöjen kehittämisestä. Lisäksi olisi kiinnostavaa kuulla lasten näkemyksiä aikuisen roolista lasten leikeissä, eli saada tietoa siitä, miten lapset kokevat aikuisen osallisuuden ja läsnäolon perhepäivähoidossa.

10 Lähteet

- Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. PS-Kustannus.
- Ahonen, L. (2018). *Haastavat kasvatustilanteet - Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-Kustannus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hakkarainen, P. (2008). Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.), *Pedagogiikan palikat - Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. (ss. 99–108) Wsoy Oppimateriaalit Oy.
- Helenius, A. & Korhonen, R. (2011). Leikistä kieleen. Teoksessa M. Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.), *Lapsi ja kieli - Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Unigrafia Oy -Yliopistopaino.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. (2013). *Leikin käsikirja*. PS-kustannus.
- Hintikka, M. (2004). Leikki on lapsen elämää. Teoksessa M. Hintikka, A. Helenius & L. Vähänen (toim.), *Leikistä totta*. (ss. 8–14) Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hujala, E. & Turja, L. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. PS-Kustannus.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (n.d.). Haastattelut. Teoksessa J. Vuori. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>
- Janatuinen, P. (2015). *Lapsen omaehtoinen leikki - Lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien arvioimana*. [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201506032178>
- Jantunen, T., Suutarla, S. & Heino, N. (2019). *Leikin taikaa*. Into Kustannus Oy.
- Juhala, K. (n.d). Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/kvaliohjeet/#Viittausohje>
- Kalliala, M. (2012). *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa*. Gaudeamus.

- Kalliala, M. & Tahkokallio, L. (2004). Mitä aikuinen voi tehdä lasten leikin hyväksi? Teoksessa *Leikin aika* (ss. 17–19). Lastentarhanopettajaliitto ry. https://www.sotkamo.fi/wp-content/uploads/2018/07/Vaka_Leikin-aika.pdf
- Kallio, A. (n.d.). Litterointi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>
- Kalliola, M. (2009). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Gaudeamus.
- Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangas, J. & Sintonen, S. (2020). *Leikki vakan alla*. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/322916>
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/322916/Kangas_Sintonen_2020_Leikki_vakan_alla_Esseita_leikista_moninaisena_ilmiona.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (2017). *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy.
- Koivunen, P.-L. (2009). *Hyvä päivähoito – Työkaluja sujuvaan arkeen*. PS-kustannus.
- Laine, N. (2021). *Oppimisympäristöt leikin tukena varhaiskasvatuksessa – Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä*. [opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu] <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021090417439>
- Lindroos, N., Tokola, A.-M. & Kempe-Hakkarainen, T. (18.10.2020). Omaehtoinen leikki lapsen kehityksen ja oppimisen tukena varhaiskasvatuksessa. *LAB Focus -blogi*. <https://blogit.lab.fi/labfocus/omaehtoinen-leikki-lapsen-kehityksen-ja-oppimisen-tukena%E2%80%AFvarhaiskasvatuksessa%E2%80%AF/>
- Moilanen, O. (10.6.2018). Omaehtoinen ja ohjattu leikki varhaiskasvatuksessa. *Varhaista Aikaa - Varhaiskasvatuksen Aikaa*. <http://varhaista-aikaa.blogspot.com/2018/06/omaehtoinen-ja-ohjattu-leikki.html>
- OPH. (2016). *Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- OPH. (2018). *Varhaiskasvatuksen perusteet*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

- OPH. (2022). *Perhepäivähoito*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/perhepaivahoito>
- Repo, L. (2013). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. PS-Kustannus.
- Reunamo, J. & Käyhkö, M. (2014). Leikin tukeminen. Teoksessa J. Reunamo, *Varhaiskasvatuksen kehittäminen - Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja*. (ss. 66–92)PS-kustannus. 66-92
- Ruoppila, I. (2013). Saatesanat. Teoksessa A. Helenius & L. Lummelahti, *Leikin käsikirja*. PS-Kustannus.
- Stakes. (2005). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Gummerus.
- Tahvanainen, I. & Turunen, S. (2016). *Kasvattajan rooleja leikissä* [kuva]. Leikki astuu varpaille. Kokemuksia VKK-metron leikin kehittämiskaudesta. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.socca.fi/files/5553/Leikki_astuu_varpaille_julkaisu.pdf.
- TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- THL. (2021). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/sosiaalisesti-kestava-kehitys>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turunen, S. (2016). *"Nyt me tiedetään, että aikuisten kuuluukin leikkiä"* - Kasvattajan rooli leikkiä edistävissä ja rajoittavissa tekijöissä. Tutkimusraportti. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Lidm45237816370960>
- Vehkalahti, R. & Urho, T. (2013). *Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen*. Premedia Helsinki.
- Vilka, H. (2006). *Tutki ja havainnoi*. Tammi.
- Villikka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.

Välimäki, A.-L. (2018). *Kun työ tulee hymyillen kotiin - Suomalaisen perhepäivähoidon 50 vuoden tarina 1960-luvulta 2010-luvulle*. Oulun yliopisto.

<http://urn.fi/urn:isbn:9789526220727>

YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista (60/1991).

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

1 AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Opinnäytetyön aineisto kerätään neljältä kaupungin perhepäivähoitajalta. Aineistonhankintamenetelmänä on teemahaastattelu ja havainnointi. Teemahaastattelu toteutetaan äänittämällä. Äänitiedostot muutetaan tekstimuotoon analysointivaiheessa. Kasvattajien kotona havainnoidaan leikkiympäristöä. Analysoitava aineisto tulee olemaan tekstimuodossa. Opinnäytetyöhön ei kerätä henkilötietoja.

2 AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Tutkimusaineiston äänitallenteet siirretään toisen opiskelijan henkilökohtaisen tietokoneen P-asemalle. Tämän jälkeen tietokoneelta siirretään äänitiedostot Wihiin, josta molemmat opiskelijat pystyvät hyödyntämään aineistoa. Tällä tavoin huolehditaan myös siitä, että aineisto on tallessa muutamassa eri paikassa mahdollisen tuhoutumisen vuoksi. Lisäksi äänitiedostot tallennetaan vielä muistitikulle varmuudeksi. Äänitallenteet hävitetään vuoden kuluttua.

Nauhurista poistetaan kaikki äänitiedostot, kun aineisto on saatu onnistuneesti siirrettyä tietokoneelle. Aineiston muututtua tekstimuodoksi Word-tiedostoa säilytetään OneDrivessa. Silloin molemmat opiskelijat pääsevät tarkastelemaan aineistoa samanaikaisesti. Tiedostossa ei ole tunnistettavia tietoja, joten sen voi säilyttää pilvipalvelussa.

3 AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyön aineistoa käytetään vain tämän tutkimuksen tekemiseen. Opinnäytetyön valmistuttua aineistoa säilytetään vuoden ajan, jotta tarvittaessa voidaan varmistaa tulokset. Aineistoa ei säilytetä jatkokäyttöä varten, se on vain kahden opiskelijan saavutettavissa, eikä sitä luovuteta muille.

Liite 2: Saatekirje

Opinnäytetyömme aiheena on omaehtoisen leikin tukeminen perhepäivähoidossa. Tavoitteena on saada ymmärrystä perhepäivähoitajan roolista lasten leikissä ja selvittää mitkä leikkiympäristön tekijät tukevat omaehtoista leikkiä.

Käytämme aineistoa ainoastaan tässä opinnäytetyössä ja meitä koskee vaitiolovelvollisuus. Aineistoa säilytetään vuosi opinnäytetyön valmistumisen jälkeen, jos myöhemmin on tarve tarkistaa jotakin. Teidän vastaajien henkilötiedot, osoitteet tai muut tunnistettavat tiedot eivät tule esiin opinnäytetyössämme. Käsittelemme aineistoa luottamuksellisesti ja se säilytetään huolellisesti salasanojen takana. Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi lopettaa missä vaiheessa tahansa.

Liite 3: Haastattelukysymykset

Teema 1: Kasvattajan roolit

1. Mitä ajattelet lasten omaehtoisesta leikistä?
2. Minkälainen rooli sinulla on omaehtoisen leikin aikana?
3. Millaisissa tilanteissa ohjaat omaehtoista leikkiä?
4. Miten omaehtoisen leikin aika on järjestetty, onko sinulla kasvattajana aikaa ohjata omaehtoista leikkiä?
5. Minkälaiset ideat tai asiat voisivat auttaa tukemaan omaehtoista leikkiä?

Teema 2: Leikkiympäristö

6. Miten kotisi ympäristö mielestäsi tukee omaehtoista leikkiä?
7. Miten lasten toiveita otetaan huomioon leikkiympäristön muokkaamisessa?
8. Miten kehittäisit leikkiympäristöä omassa kodissasi?